

NOVADI saprot

REĢIONĀLO LAIKRAKSTU PIELIKUMS

Kurzemes Vārds
Zemgale

NEATKARĪGĀS
TUKUMA ZINAS

Saldus Zeme
LAIKRAKSTS BROČĒNU NOVADAM UN SILDUS NOVADAM

Talsu
Vēstis

Laikraksts Vidzemes novadiem
Druva

Madonas reģiona laikraksts
STARS

Kurzemnieks
LAIKRAKSTS VIDUSKURZEMĒ

Liesma

Auseklis
Alūksnes, Krimuldas, Limbažu un Salacgrīvas novada laikraksts

SKATIES PATS

Mierīgo diskusiju ēra ir pagājusi

Mainoties paaudzēm un sociālajiem tīkliem kļūstot par neatņemamu dzīves sastāvdaļu, arvien neiecietīgāka kļūst politiskā kultūra publiskajā telpā un aktualizējas jautājums par komunikāciju politikā. Un ne tikai valsts līmenī. To, ka mierīgo diskusiju ēra ir pagājusi arī pašvaldībās, atzīst politisko partiju pārstāvji.

Retorika kļuvusi asāka

“Gan valstī, gan pašvaldībās retorika ir kļuvusi asāka un nereti mazāk konstruktīva. Taču arī sabiedrība šobrīd pieprasa politiķi, kurš ir skarbāks, tiešāks, varbūt reizēm ar zināmu populisma devu. Tāds nu ir vēlēšanu pieprasījums, un par to liecina vairāku vēlēšanu rezultāti. Bet attīstība jau notiek pa spirāli, un, iespējams, pienāks laiks, kad populāra kļūs cita veida politika un politiskā kultūra. Taču, lai nonāktu pie kvalitatīviem lēmumiem, ir jābūt diskusijai un viedokļu dažādībai,” uzskata Latvijas Zemnieku savienības (LZS) Madonas nodaļas vadītājs, Madonas novada domes priekšsēdētājs Agris Lungevičs. Viņš piekrīt, ka asumi, reizēm arī rupjības un personiskie apvainojumi prieku nevienam nerada, tāpēc Mado-

nas novada pašvaldība pirms trim gadiem pieņēmusi Ētikas kodeksu un izveidojusi Ētikas komisiju.

“Daži emocionāli izteikumi diskusiju karstumā domes un komiteju sēdēs deputātiem pasprūk, pie retorikas tomēr būtu jāpiedomā un jādiskutē bez personiskiem aizskārumiem, pārliecinot ar argumentiem, nevis apvainojumiem,” uzskata A. Lungevičs.

Arī Madonas novada domes priekšsēdētāja vietnieka Zigfrīda Gora ieskatā (ievēlēts no Nacionālās apvienības “Visu Latvijai – Tēvzemei un brīvībai”/LNNK saraksta; darbojas NA Madonas nodaļā un kādu laiku to ir vadījis) demokrātijas apstākļos politiķu savstarpējā komunikācijā dominē diskusija.

“Neraugoties – vai tās ir debates vai polemika, diskusijas augstākais mērķis ir izdibināt patiesību. Lai to īstenotu, politiķiem jābūt gan īsteniem intelektuāļiem, gan apveltītiem ar augstiem morāles principiem. Diemžēl Latvijas politikas kultūrā tas nav bieži vērojams. Šodien politiskajā komunikācijā izmanto diskusijas formu “pretinieka pārliecināšana”, kas izpaužas vājāka par sevi oponenta (vai svārstīga vēlētāja) izvēlē, lai pārliecināšanas azartā varētu atļauties izmantot pārspīlējumus un to subjektīvos sofismus. Tā-

pat tiek izmantota diskusijas forma “uzvaras dēļ”, kad tiek izvirzīts mērķis uzvarēt oponentu ar jebkuriem līdzekļiem, arī negodīgiem. Abas minētās diskusiju formas pilnā mērā tiek praktizētas priekšvēlēšanu laikā, lai sasniegtu mērķi – iegūt politisko varu. Nevaru nepieminēt arī diskusiju formu “strīda dēļ”, kuru bieži pielieto politiķi, kas zaudējuši vēlēšanās,” novērojumus dalās Z. Gora.

Svarīgs ir diskusijas rezultāts

Savukārt Madonas novada domes deputāts Andrejs Ceļapīters (darbojas partijas “Jaunā Vienotība” (JV) Madonas nodaļā) uzskata, ka nav tik ļoti svarīgas deputātu uzrunas, diskusijas forma, kā rezultāts.

“Labas diskusijas rezultāts ir kvalitatīvs lēmums, kura pieņemšanas procesā tiek vērtēti visdažādākie viedokļi neatkarīgi no tā, kurš lēmumprojekta apspriešanā iesaistītais ir paudis priekšlikumus vai kritiku. Agrāk, vadot pašvaldību, vienmēr centos to ievērot, neuzturēt pozīcijas un opozīcijas attiecību formātu domes darbā. Visiem domē ievēlētajiem deputātiem gan lēmumprojekta apspriešanas, gan balsošanas procesā jādarbojas atbilstoši savam prob-

Pirms diskusijas nekad nevar zināt, cik asā formā tā izvēršies...
AGRA VECKALNIŅA FOTO

lēmas risinājuma redzējumam un pārliecībai. Diemžēl esošajā sausukumā ir ievazāta tāda pati balsošanas kaite kā Saeimā, kur balsojumu nosaka īkšķis vai pacelta attiecīgas krāsas kartīte. Tāpēc lēmumu pieņemšanas procesā notiek paralēli monologi, jo visu kāds jau izlēmis pirms sēdes, un diskusija, priekšlikumi domes sēdē no vairākuma viedokļa ir lieki. Nav jāuztraucas par spraigām diskusijām domes sēdēs, bet gan par klusējošo deputātu balsotāju, kurš balso nevis pēc savas pārliecības, bet tāpēc, ka tā norunāts, klusē, jo nespēj diskusijā atbalstīt lēmumprojektu, kurš ir pret pārliecību, bet nobalsot par to spēj. Laba, saturīga, ar argumentiem, kritiku, arī emocijām piesātināta diskusija ir nepieciešama kā

kvalitatīvu, izsvērtu lēmumu radīšanas platforma,” ir pārliecināts A. Ceļapīters.

Cietais disks nav bezizmēra

Latvijas Reģionu partijas Madonas nodaļas vadītājs Ojārs Krūmiņš savukārt uzsver, ka mūsdienu informācijas laikmetā ir jābūt ļoti pacietīgiem, jo informācijas daudzumu, ko katrs uzņem šodien, nevar salīdzināt ar laiku pirms 10 un vairāk gadiem. “Par gandrīz jebkuru nozari katru dienu tiek atklāts kas jauns. Tomēr cilvēka cietais disks nav bezizmēra. Lai cik sarežģīts darbs būtu valdībā un parlamentā, šobrīd politiķi var pieļaut kļūdas un neapdomīgus gājienus vairāk nekā jebkad agrāk.

2.lpp. >>

VIEDOKLIS

EGILS KAZAKEVIČS, politologs

Komunikācija Latvijas politiskajā kultūrā ir mūžam mainīgs process. Agrāk politiskās kampaņas neatņemami elementi bija vides reklāmas, tiešās tikšanās ar vēlētajiem, informācija televīzijā, radio un drukātajos medijos, nu partijas jeb (biežāk) to nolīgtie kampaņu organizatori ir sapratuši, ka lielāku atdevi par mazākām izmaksām iespējams iegūt no komunikācijas sociālajos medijos. Iespēja nepastarpināti, interaktīvi uzrunāt savu elektorātu bija panākumu atslēga jaunajiem politiskajiem spēkiem – Jaunajai konservatīvajai

partijai un jo īpaši “KPV LV”, kuru kampaņu kasēs līdzekļu bija mazāk nekā “lielajiem” kolēģiem.

“KPV LV” panākumi nebūtu iedomājami bez Artusa Kaimiņa un Alda Gobzema izvērtētajām aktivitātēm sociālajos medijos. Video blogu un straumēto video priekšrocība pār statiskiem vizuāliem kampaņas materiāliem vai montētiem video ir tā, ka politiķis var veidot personalizētu saturu un saikni ar vēlētajiem, un šī ir lieliska priekšrocība tiem politiķiem, kam ir labas aktiera dotības vai vienkārši piemīt harisma. Ikviens tehnokrāts, karjeras politiķis zaudēs brīžos, kad viņu noliks līdzās šāda tipa personai. Ne velti aizvien vairāk politiķu šobrīd mēģina iziet no komforta zonas, stājas kameras acs priekšā un izmanto sociālos tīklus, lielākoties sava un mazāk partijas tēla veidošanā.

Lielā politika un politiskās komunikācijas tendences no Rīgas izstaro uz reģioniem, un iepriekšējā pašvaldību vēlēšanu ciklā varējām vērot, ka aktīva kampaņa sociālajos tīklos vēlētajam ļauj vieglāk identificēt atšķirības starp partijām.

Protams, tuvredzīgi būtu apgalvot, ka šobrīd pašvaldību vēlēšanās var uzvarēt tikai ar aktīvu kampaņu sociālajos medijos. Tā joprojām neveido un vēl ilgi neveidos visu informatīvo telpu, līdz ar to nepieciešamas tiešās tikšanās ar vēlētajiem, ko, starp citu, var izmantot kā interneta kampaņas elementu, un informācijas ievietošana klasiskajos medijos. Pašvaldībās liela daļa vēlēšanu aktīvi nelieto sociālos tīklus, līdz ar to komunikācijai jāizmanto visi pieejamie kanāli. Šobrīd redzam, ka arī vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrs Juris Pūce, komunicējot ar sabiedrību tik jūtīgā jautājumā kā novadu reforma, izmanto jau ierastās tikšanās ar iedzīvotājiem, vienlaikus veidojot regulārus videoblogus.

Politikā jau sen sapratuši, ka Latvijā, kur vēlēšanu maz uztrauc partiju politiskā ideoloģija, uzsvars jāliek uz personāliju spēju atrast ceļu uz vēlētāja sirdi, apejot smadzenes. Atšķirība vien tā, ka skaistu frizūru TV reklāmā ir nomainījis emocionāls, ar mobilo telefonu straumēts video.

AIZSPOGULIJA

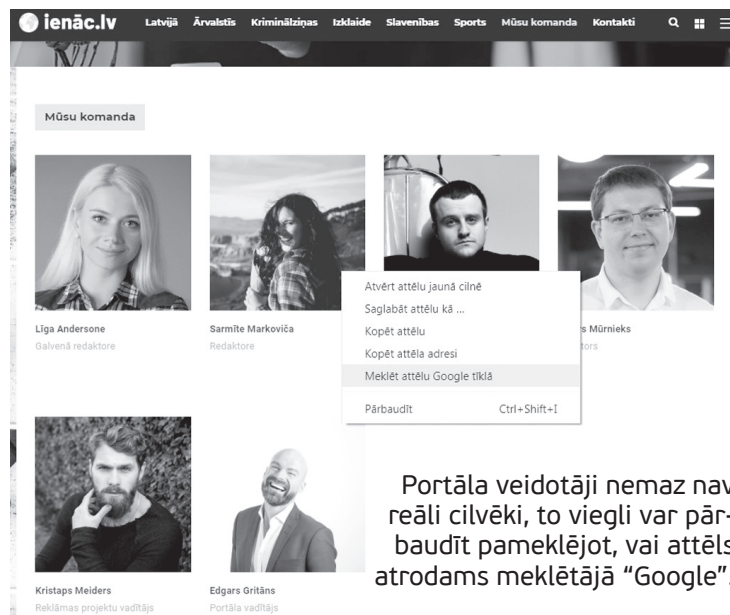
Klikšķi pāri līķiem

Plašu rezonansi sabiedrībā izraisīja nepatiesa ziņa – stāsts par it kā Liepājā atrastu mirušu zidaini un meklēšanā izsludināto māti. Vairāk nekā septiņi tūkstoši cilvēku “Facebook” dalījās ar šo ziņu, bet policija informācijas izplatītāju nemaz nemeklēs, jo nav neviena cietušā.

Nepatīkamais incidents ar mazuli un māti patiesībā bija noticis Lietuvā. Portālā “apollo.lv” varam atrast 10. decembra ziņu par šo faktu ar atsauci uz Lietuvas policijas oficiālo “Facebook” kontu, ka tiek meklēta Lietuvas pilsonē. Portāls “ienac.lv” ziņu ar sagrozītiem faktiem, ka tas noticis Liepājā, publicējis nākamās dienas vakarā, bet vēl pēc dienas Valsts policija aicināja cilvēkus pārdomāt saturu, ar ko viņi dalās, un sniedza aprakstu par patieso situāciju. Ar Valsts policijas “Facebook”

ierakstu, kurā tiek aicināts neizplatīt viltus informāciju, dalījušies mazāk nekā trīs tūkstoši cilvēku. Tam ir vairāk nekā 300 komentāru. Nepatīsamajai ziņai ir mazāk par 10 komentāriem, bet vairāk nekā septiņi tūkstoši lietotāju ar to ir dalījušies. Diemžēl pat pēc gadījumiem, kad viltus ziņu izplatītājus pieķer un mēģina sodīt, izskatās, ka klikšķu mednieki joprojām ir ļoti populāri.

Atverot “ienac.lv” var izlasīt kādu rakstu, kurā vēstīts par to, kā piedzēries morga darbinieks seksuāli izmanto jaunas meitenes līķi. Šoreiz nav atsauces uz valsti, kurā noticis incidents, bildē redzams vīrietis un pievilcīga jauna meitene. Pie raksta ir atsauce uz portālu “apollo.lv”, bet tur savukārt ir atsauce uz mediju “DailyMail”. Atverot oriģinālās ziņas avotu, varam noprast, ka vīrietis uzzdīvojis pēc savas Bra-

Portāla veidotāji nemaz nav reāli cilvēki, to viegli var pārbaudīt pameklējot, vai attēls atrodams meklētājā “Google”.

FOTO NO VIETNES “IENAC.LV”

ziliņas komandas uzvaras, rakstā nav ne vīrieša, ne jaunās sievietes foto. Kā “ienac.lv” tika pie personībām un foto?

Portālā “ienac.lv” redzam, ka konkrētā raksta autore ir kāda Līga Andersone. Atverot sadaļu “Mūsu komanda”, var redzēt, ka viņa ir arī galvenā redaktore. Pārbaudot meklētājā “Google”, vai at-

tēls un persona ir īsti, tas neatrod tieši tādu pašu foto, un sievietes ar šādu vārdu un uzvārdu ir daudz, lai to būtu vienkārši un ātri pārbaudīt. Bet kā ar pārējo komandu?

Sarmīte Markoviča esot redaktore. Foto redzama dzīvespriecīga sieviete ar ziediem rokās, bet, pārbaudot “Google”, tiek “izmests” “Twitter” kods, kura īpašniece

Elīna Kristiņa

IZVĒLOS ZINĀT

“Ir viegli apmaldīties”

“Tā kā es pati strādāju medijā, iespējams, mani mediju lietošanas paradumi atšķiras. Informācijas meklēšana ir mana ikdiena – pārsvarā daru to internetā. Ir vairāki portāli, kurus lielākoties apmeklēju. Esmu tos izvēlējusies informācijas uzticamības dēļ. Zinu, ka tur strādā profesionāli žurnālisti, kuri informāciju pārbauda. Tāpat man svarīga ir ziņu kvalitāte, tas, cik interesanti un saistoši tiek pasniegts saturs, un operatīvitate,” ieskatu savos mediju lietošanas paradumos sniedz Talsu novada fonda brīvprātīgo koordinatore un “Talsu televīzijas” žurnāliste SANITA LIEPIŅA.

Ik dienu viņa vairākas reizes apmeklē vietnes “lsm.lv”, “tvnet.lv”, “delfi.lv”, vieglākam saturam ieskatās arī portālā “kasjauns.lv”. “Par šī portāla uzticamību šaubos, bet izklaides ziņām un informācijas salīdzināšanai mēdzu to izmantot,” viņa saka. Skatoties arī televīzijas ziņu sižetus, jo Sanitai patīk vizuāli uztvert informāciju, dzirdēt un redzēt, cik garšīgi cilvēks savu viedokli pasniedz. “Skatos arī portretāldižumus, jo interesantāks par jebkuru ziņu man vienmēr būs cilvēks. Ziņu sižetus un portretāldižumus skatos internetā. Reizēm klausos arī radio ziņas, kas man šķiet svarīgas

“Redzot, kāds saturs nonāk uz manas sienas sociālajos tīklos un ar ko mēdz dalīties ikdienā saprātīgi cilvēki, varu secināt, ka daudzi mūsdienās neizvērtē informāciju,” saka Sanita Liepiņa.

DAIŅA KĀRKLUVALKA FOTO

ātram notikumam apskatām Latvijā un pasaulē, bet pēc tam plašāku informāciju vienai iegūstu internetā,” norāda brīvprātīgo koordinatore.

Vislielākā interese viņai, protams, ir par reģionālo informāciju. “Reģionālās ziņas bieži vien ir pozitīvākas nekā Latvijas vai pasaules ziņas, un tas man visā informācijas daudzumā ir svarīgi – neieslīgt negativismā. Tālāk seko valstiskās ziņas, jo man rūp, kas notiek Latvijā. Mazāk izdodas sekot līdz pasaules mēroga ziņām.

Man svarīgs ir avots, kur informāciju iegūstu. Sociālajos tīklos ļoti bieži klejo šokējoši virsraksti,

uz kuriem reizēm arī man gribas reaģēt, uzklīķināt, bet, ieraugot lapas nosaukumu, uzreiz ir skaidrs, ka ziņa ir izdomāta. Vienu un to pašu tematu mēdzu izziņāt vairākos avotos, lai redzētu, vai informācija sakrīt. Pie atsevišķiem rakstiem vai video mēdzu palasīt komentārus, kur starp verbālo caureju reizēm var izlasīt interesantus, papildinošus faktus,” padalās Sanita.

Viņa piekrīt, ka sociālajiem medijiem šobrīd cilvēku dzīvē ir lielāka loma nekā televīzijai, avīzei vai radio. Cilvēki internetā pavada lielu daļu dzīves – tā ir vieta, kur satikties, komunicēt un uzņemt informāciju. “Cilvēki, kuri veido viltus saturu, kļūst arvien nekaunīgāki, uzmanīgāki, tehniskās iespējas viņiem ļauj kļūt vēl labākiem. Mediju patērētājiem nākotnē jābūt vēl uzmanīgākiem, domājot līdzī, kā neuzķerties uz skaļiem virsrakstiem un kļūdzošām bildēm, salīdzinot informāciju vairākos avotos un pārbaudot datumus. Milzīgajā informācijas daudzumā ir viegli apmaldīties. Kļūdīties var pat ļoti intelektuāli cilvēki, kuriem piemīt kritiskā domāšana, jo tehniskās iespējas informācijas viltošanā attīstās, bet es no sirds gribētu, lai cilvēki būtu apdomīgāki un prastu izšķīrot vismaz to informāciju, kur virsraksts burtiski kļūdz: “Es neesmu patiess!”,” piebilst S. Liepiņa.

Agrieta Blumberga

SKATIES PATS

Mierīgo diskusiju ēra ir pagājusi

«1.lpp.

Tas, ko konkrēts politiķis ir darījis pirms diviem gadiem, lielākajai sabiedrības daļai aizmirsīsies, jo katru dienu ziņās vērojam jaunus skandālus un pavērsienus. To visu atcerēties vienkārši nav iespējams. Šodien visu izšķir konkrēts laiks, kurā tiek pieņemti lēmumi. Par ātru vai par vēlu veikts gājienš var mainīt visu. Kas nav mazsvarīgi, šo situāciju vienmēr kāds izmantos. Tāpēc svarīgi vērtēt informāciju, ko uzņemam, kā arī mācīties un spēt paskatīties uz notiekošo mums apkārt no dažādiem skatpunktiem. Nozākāt dāmas un kungus pie varas svīrām vienmēr būs viegls uzdevums, taču, lai cik grūti reizēm būtu to atzīt, jāatceras, ka Saeima un Ministru kabinets ir sava veida spogulis visai mūsu sabiedrībai,” atzīst O. Krūmiņš.

Arī politikā būtiska platforma ir sociālie tīkli, atzīst uzrunātie politiķi. A. Lungevičs norāda, ka tie paver milzīgas iespējas: “Arī pašvaldība tos aktīvi izmanto, komunicējot ar sabiedrību, stāstot par paveikto un to, kas notiek. Diemžēl paver arī iespējas sagrozītai informācijai. Katram politiķim jābūt gatavam, ka tas viss var tikt vērst pret viņu pašu.”

A. Lungevičs ir pamanījis arī dažus politiku parodijkontus. “Tajos, līdzīgi kā publiskajos portālos, var sniegt anonīmus komentārus, “no sirds” rakstīt visu un nenest par to atbildību. Tas,

ir Kati Holland no Losandželosas, kods izveidots 2017. gadā. Tāpat aplūkojam arī citus komandas biedrus. Fotogrāfs Mārtiņš Drevnieks vietnē “vk.com” atrodams kā Igor Ogurcov, ir citas bildes dažādos leņķos, ar šādu vārdu viņu var atrast sociālajā medijā “Facebook”, bet neviena Mārtiņa Drevnieka. Direktors Aivars Mūrnieks “vk.com” atrodams kā Igor Braga, bet reklāmas projektu vadītājs Kristaps Meidiers, jauns vīrietis ar koptu bārdi, plaši redzams citās interneta vietnēs, kur aprakstīts, kā izaudzēt bārdi, viņš portālā “ieguldījumi.lv” parādās kā viens no komandas, un izmantots ir tieši tas pats foto, līdzīgi ir arī ar portāla vadītāju Edgaru Gritānu. Vietnē “ieguldījumi.lv” cilvēks ar tādu pašu foto ir atspoguļots kā laimīgs klients, kas sniedzis vairākas atsauksmes. Tas dara bažīgu, un tāpēc ir būtiski apzināties, kas ir medija īpašnieks un kas ir satura radītājs. Portāla “ienac.lv” komanda neatstāj uzticamu iespaidu, foto ņemti internetā, bet ziņas tiek pielāgotas, lai veicinātu klikšķus un vietnes apmeklētību.

Elīna Kristiņa

protams, kopējai informācijas platformai, kurai jābūt objektīvai, pozitīvu pienesumu nedod,” uzskata A. Lungevičs.

“Darbošanās sociālajos tīklos jāveic ļoti apdomīgi, jo līdz cilvēku viedokli par jebkuru no mums (īpaši, ja mūs iepazīst tikai virtuāli) veido tas, ko esam darījuši virtuālajā vidē. Īpaši emocijas jākontrolē, tāpēc ka atstātās e-pēdas, tāpat kā tētovejumi, nav tā īsti izdzēšamas. Pie šādiem principiem arī cenšos pieturēties. Esmu tikai vienā tīklā “Facebook”, tāpēc nevaru spriest par citiem. Tikai vienreiz nācies saskarties ar politiku viltus kontu. Uz to reaģēju, piezvanot un izstāstot politiķei, kurai bija izveidots viltus kods,” savukārt norāda A. Ceļapītērs. Bet O. Krūmiņš pauž pārliecību, ka sociālajos tīklos visaktīvākie ir Saeimā neievēlēto spēku pārstāvji: “Šie cilvēki visaktīvāk iesaistās diskusijās ar iedzīvotājiem. Protams, TV ekrānā viņi gandrīz nav redzami, jo ziņu aģentūras un iedzīvotājus tomēr vairāk interesē valdošo spēku domas.” Runājot par politiku parodijkontiem, viņš atzīst, ka ir pamanījis tikai dažus. Piemēram, Raivja Dzintara parodijkonts nereti liek pasmaidīt, tur regulāri tiek atgādinātas Kremļa intereses par Latviju, ka vienīgais ēdiens īstam latvietim ir zirņi, ka viņš sargā akmeņus Likteņdārzā.

Žeņa Kozlova

ES AVĪZES NELASU!

Jaunie starp televīziju un virtuālo vidi

Vairāki uzņēmīgi Auces novada jaunieši oktobrī nodibināja biedrību "JM Jumis". Divi no Jauniešu mājas (JM) dibinātājiem Eduards Liepiņš-Melnis un Toms Egļītis un biedrības pārstāve Kristiana Patrīcija Valukevica dalās pieredzē par jauniešu mediju patēriņu, sociālo tīklu nozīmi, viņu attieksmi pret norisēm valstī un pasaulē.

– Kādu mediju saturu jūs ikdienā patērējat?

Eduards: – No sociālajiem tīkliem tie ir "Facebook" un "Instagram". Es nelasu avīzes, par jaunumiem uzzinu interneta portālos, visbiežāk – "nra.lv". Tas, manuprāt, ir visuzticamākais no avotiem. Dienā ziņām veltu līdz stundai, taču sporta ziņām varu atvēlēt daudz vairāk laika. Interneta sekoju līdzī raidījumam "100 g kultūras", lasu tā mājaslapu un "Instagram" profilu.

Toms: – Es lasu avīzes, katru mēnesi apskatos pašvaldības izdevumu "Auces Novada Vēstis", nedaudz lasu arī reģionālo laikrakstu "Zemgale", ja kaut kas no tur rakstītā attiecas uz mani. Informāciju iegūstu arī internetā. Manā telefonā ir pieejamas "Google" ziņas, tās ir no dažādiem avotiem. Vietnes "Facebook" un "Instagram" man nešķiet uzticamas, tur var būt pilns ar viltus ziņām.

Kristiana: – Informāciju internetā visbiežāk iegūstu vietnēs "nra.lv" un "lsm.lv". Šad tad palasu arī pašvaldības izdevumu "Auces Novada Vēstis", ja tur ir informācija, kas mani interesē. Vienīgais sociālais tīkls, kuru ikdienā izmantoju, ir "Instagram", lai gan informācija tajā bieži vien ir maz ticama.

– Kas jaunieti mudina lasīt avīzes?

Toms: – Ne visiem ir interese lasīt. Mani avīzes saista, jo es pats tajās bieži esmu. Tiem, kas tur parādās retāk vai nav nemaz, nav interesanti. Mani interesē, kas notiek pašvaldībā, kāds ir budžets, kā notiek domes sēdes.

Kristiana: – Leinteresē, ja raksts ir par kādu pazīstamu cilvēku vai mani pašu. Tā, pašķīstot avīzi, izdodas uzzināt vēl kādu jaunu informāciju.

Eduards: – Daudziem vieglāk no rīta ieiet "Facebook" un paskatīties jaunākās ziņas, nav jāiet uz veikalu, jāpērķ avīze, lai varētu izlasīt rakstus.

– Vai ir kādi kritēriji, pēc kuriem izvēlaties saturu internetā?

Toms: – Tiklīdz atveru interneta pārlūku savā telefonā, tas piedāvā dažādas ziņas. Saturs tiek

piemērots lietotāja vajadzībām – būtībā mani interesē katra ziņa, ko atsūta, tāpēc reizēm izlasu visu pēc kārtas. Citkārt piedāvājumu izvērtēju pēc virsrakstiem.

Eduards: – Pirms diviem gadiem biju uz vienu lekciju par medijpratību, pēc tās reizes uz virsrakstu vairs neskatos. Pirmo aplūkoju mājaslapu – pēc tās nosaukuma varu noteikt, vai avots ir uzticams. Un tikai tad vērtēju virsrakstu.

Kristiana: – Sociālajos tīklos mani uzrunā tieši virsraksts. Bet, atverot rakstu, ir jāieslēdz kritiskā domāšana, pievēršot uzmanību tam, cik pareizi un loģiski izveidots raksts un vai tas nav veidots ar nolūku palielināt lasītāju skaitu.

– Ikdienā izvērtējat konkrētas informācijas nepieciešamību?

Eduards: – Visu laiku. Pēc lekcijas vienmēr piedomāju pie tā, kā izvērtēt rakstu.

Toms: – Kad izlasu kādu ziņu, padomāju, vai tas vispār jebkāda veidā ir iespējams. Ir daudz viltus ziņu, kuras var atpazīt jau pēc virsraksta. Arī es zinu, ka daudzi pelna ar klikšķu skaitu, tādēļ nevēlos viņus nekādā veidā atbalstīt.

– Arvien aktīvāk tiek diskutēts par algoritmu darbību un to, kā tiek ievākta informācija par sociālo portālu lietotājiem, lai pielāgotu saturu viņu vajadzībām un interesēm. Vai jūs uzskatāt, ka esat gana informēti par to?

Eduards: – Mēs noteikti nesam pietiekami informēti. Manī raisa satraukumu arī tas, kur var nonākt mani dati. Mēs savā ziņā tiekam izsekoti – datoru, telefonu IP adreses.

– Ko šīs uzticības zaudēšana varētu nozīmēt nākotnē?

Eduards: – Būtu fantastiski, ja sociālie mediji nepastāvētu.

Kristiana: – Bet kā mēs uzzinātu visu aktuālo informāciju?

Eduards: – Atgrieztos atpakaļ pie avīzēm un televīzijas, tur neviens neievāktu informāciju par mani.

– Kādus rakstus jūs labprāt lasāt?

Eduards: – Manas tēmas ir sports un laika ziņas. Informāciju uzzinu oficiālajā mājaslapā un "Instagram" – esmu sekotājs oriģinālajiem profiliem, kuros tiek publicēta informācija. Tie ir konti, kuros redzams zils ķeksītis, kas nozīmē "approved" – saturs ir drošs.

Toms: – Avīzēs interesē visa tā informācija, kas saistās ar jauniešiem. Tāpat arī globālas problēmas un lieli notikumi ekonomikā, jo plānoju izglīties šajā virzienā.

Kristiana: – Ļoti bieži skolai ir nepieciešama informācija, to nā-

Jaunieši uzskata, ka nākotnē avīzes, iespējams, neeksistēs, jo paaudze, kurai tās ir svarīgas, palēnam iet mazumā. "Tie, kuri vēlēšies lasīt avīzes, pielāgosies – visu var atrast internetā," viņi saka.

MONTAS ŽILES FOTO

kas meklēt internetā, un netieši uzzinu ko jaunu. Ikdienā skatos TV3 ziņas.

Toms: – Manā uzmanības lokā televīzija jau kādu laiku nav. Kādreiz to skatījāmies, jo tas bija vienīgais veids, kā nonākt citā pasaulē. Tagad ir pieejams plašāks saturs, kuram var piekļūt jebkurā vietā un laikā.

– Kā jūs sevi un savus vienaudžus redzat sabiedrībā?

Eduards: – Jaunieši daudzkārt netiek pienācīgi novērtēti, uz mums nepaļaujas tik, cik vajadzētu. Uzmanība tiek paaudzei darbaspējas vecumā, taču es esmu spējīgs darīt to pašu. Iespējams, daudzi neapzinās, ka mēs esam nākotnē.

Kristiana: – Mums ir jādod lielākas iespējas darboties gan savā, gan sabiedrības labā.

Eduards: – Runājot par medijiem – ja pieaugušie vēlas, lai mēs būtu drošākā vidē, par medijpratību pusaudžiem jāstāsta jau skolā.

Toms: – Pusaudži ir labākā mērķauditorija viltus ziņām. Ir liela iespēja, ka pieaugušie saprātīs labāk. Turklāt šī paaudze vairāk lasa avīzes, kurās viltus ziņu nav.

– Vai atšķirīgais mediju patēriņš ietekmē dažādu paaudžu savstarpējo komunikāciju ikdienā?

Eduards: – Mums ir dažādi informācijas ieguves avoti. Kāpēc viss nevarētu būt vienuviet? Portālu liels skaits ļauj saturā "ieslidināt" dažādas viltus ziņas. Ja visiem būtu vienots ziņu portāls, nebūtu arī tik lielas informācijas plūsmas, kas nereti liek apmulst.

Toms: – Tad būtu vienas puses viedoklis. Dažādi ziņu portāli, cilvēki, kas veido saturu, katrs palūkojas no cita skatpunkta.

Kristiana: – Reizēm rodas apjukums – daudzi portāli, visos informācija par vienu tēmu, bet katrā tā ir citāda.

– Kā izvērsās jūsu sarunas ar

vecvecākiem?

Eduards: – Man patīk klausīties, kad vecvecāki stāsta, ko izlasījuši avīzē vai redzējuši televīzijā. Es nestāstu, ko esmu lasījis, klausos viņos. Viņiem ir uzticami avoti.

Kristiana: – Citreiz gan liekas, ka mēs par aktualitātēm zinām vairāk nekā viņi, jo informācija, ko mēs varam atrast internetā, ir plašāka par to, ko vecvecāki var iegūt televīzijā vai avīzēs. Ja manus vecvecākus ieinteresē kāds sižets televīzijā, viņi lūdz paskatīties internetā vēl ko papildus. Arī viņos rodas vēlme izzināt vairāk.

Eduards: – Vecvecākiem esmu mācījis, kā rīkoties ar viedierīcēm, tā ir iespēja parādīt ziņu portālus. Būtu ļoti labi, ja tiktu izveidota programma, kurā piedalītos pensionāri un jaunieši, kuri zina par medijiem. Viņi varētu parādīt, kā tas viss notiek, kur meklēt informāciju – šāda programma palīdzētu senioriem apgūt medijpratību.

Toms: – Mani vecvecāki internetu nelieto, skatās tikai televīziju. Neesmu piedāvājis pamācīt, jo zinu, ka viņi atteiksies aizbildinoties, ka tas ir ļoti sarežģīti.

– Internetā atrodams arī izklaidējošs saturs. Cik laika tam atvēlat?

Eduards: – Jaunieši mazās pilsetās pēc skolas dodas mājās, nomet somu un apsēžas pie datora, visu atlikušo dienu nedara neko nopietnu. Tas ir ļoti nevērtīgi izlietots laiks.

Kristiana: – Jo vairāk laika pavadu sociālajos tīklos, jo šķietami bezvērtīgāka kļūst informācija, ko sākotnēji esmu meklējusi.

Eduards: – Izjūtas pēc tam mēdz būt divējādas. Jāatgūst iekavētais laiks, jādomā, kā paspēt izpildīt mājasdarbus, bet, no otras puses, gadās, ka esmu izlasījis arī patiešām vērtīgu informāciju, un diena aizvadīta produktīvi.

– Vai tā ir tiesa, ka pēdējos gados skolēni starpbrīžos norobe-

žojas cits no cita, jo lūkojas katrs savā telefonā?

Eduards: – Citreiz ir tā, ka visi ierakušies telefonos. Ja saturs varētu ieinteresēt arī citus, mēdzam ar izlasīto dalīties. Runājam ne tikai par amizantām lietām – laikā, kad aktuāli bija terorakti, klasē, un mājās apspriedāmies, pārdomājam, kāpēc cilvēki to dara.

Toms: – Šādos brīžos mēdz atklāties gan tas, ka cilvēki ir meklējuši papildu informāciju, gan arī tas, ka daudzi neko nezina par tēmu.

– Ko jaunu jūs vēlētos uzzināt par informācijas ieguvu interneta vidē?

Eduards: – Es gribētu noklausīties padziļinātu lekciju par medijpratību.

Toms: – Vēlos uzzināt, kā noteikt, vai avots ir ticams, kā virsrakstus neinterpretēt pēc savas patikas. Bieži vien virsraksti ir ļoti mulsināši, gribētu noskaidrot, kā tos pareizi saprast.

– Kā digitālajā vidē uzvedas jūsu mazie brāļi un māsas – paaudze, kura ar šīm ierīcēm ir uzaugusi?

Eduards: – Man ir septiņus gadus veca māsa, kura pagaidām daudz laika virtuālajā vidē nepavada, un 12 gadus vecs brālis. Godīgi sakot, man ir bail, skatoties ne tikai uz savu brāli, bet arī uz viņa vienaudžiem skolā, kāds saturs internetā ir pieejams šāda vecuma bērniem un ko viņi šajā vidē dara. Tas ir briesmīgi, kā uz bērniem strādā, lai pelnītu. Viņam nav arī nekādas izpratnes, ko internets dara ar cilvēkiem. Es nevaru viņu apsēdināt un izstāstīt, viņš neieklās. Un tas man liek raizēties par viņa drošību – baidos, ka viņš varētu, teiksim, nepiemērotā platformā ievadīt savas personas datus. Turklāt šī paaudze nav aktīva, un man ir bail skatīties, ko viņi darīs nākotnē – bieži vajadzīgs tikai telefons.

Monta Žile

SAPRĀTĪGI

Reizē drosmīgi un piesardzīgi

Pasaulē jau vairāk nekā 20 gadus un nu dažus gadus arī Latvijā par pirkumu, ja vien tā summa nepārsniedz 25 eiro, iespējams norēķināties ar bezkontakta tehnoloģiju. Tikai jāpietuvina maksājuma karte vai viedierīce (maksimāli 4 cm attālumā) norēķinu pieņemšanas iekārtai. Brīdī, kad starp tām notiek datu apmaiņa (par to liecina gaismas signāls uz iekārtas un pīkstiens), darījums noticis.

Šoruden uzņēmums "Mastercard" un Finanšu nozares asociācija informatīvajā kampaņā "Piik, un gatavs!" pētīja Latvijas iedzīvotāju norēķinu paradumus. Aptaujā noskaidrots, ka teju 75% iedzīvotāju ir maksājumu kartes ar bezkontakta norēķinu iespēju, bet 23% šāda maksāšanas iespēja pieslēgta arī mobilajā telefonā, viedaprocē vai viedpulkstenī. Asociācijas informācija liecina, ka līdz šā gada vidum Latvijā aktīvas bija 2 161 824 maksājumu kartes, no tām vairāk nekā puse bija aprīkotas ar bezkontakta tehnoloģiju. Karšu norēķini pieejami jau vismaz 30 tūkstošos tirdzniecības

Latvijas iedzīvotāju norēķinu paradumu pētījums apliecina, ka bezkontakta maksāšanas iespēja kļūst arvien populārāka.

LĪGAS LIEPIŅAS FOTO

vietu valstī, un no šā gada visām maksājumu karšu pieņemšanas ierīcēm Eiropā jāpieņem kartes ar bezkontakta norēķinu iespējām.

Daudzi kartes ievietošanu apa-

rātā un PIN kodu gan vērtē kā drošāku maksāšanas veidu. Informatīvās kampaņas organizētāji skaidro bezkontakta norēķinu priekšrocības un drošības aspektus, klie-

PADOMI

- Pirms veikt maksājumu, vienmēr jāpārliedzina, vai termināli ievadīta atbilstošā preces summa.
- Maksājot par pirkumu, bezkontakta karti vai ierīci labāk nopikstināt pašam, nevis dot to darīt pārdevējam.
- Jāpatur prātā PIN kods. Tas vajadzīgs pirkumiem virs 25 eiro, tāpat drošības labad neatkarīgi no maksājamās summas POS terminālis ik pa laikam pieprasīs ievadīt PIN kodu, lai pārliedzina, ka karti izmanto tās patiesais lietotājs.
- Jāseko norēķinu plūsmai un jābūt uzmanīgam par savu datu un maksājumu ierīču drošu uzglabāšanu. Vēlams iestatīt, lai telefons paziņo par katru izejošo maksājumu, kas veikts ar karti.
- Telefons vai citu viedierīci, ar ko veic bezkontakta norēķinus, ieteicams aizsargāt, izmantojot ekrāna kodu, bloķēšanu ar pirkstu nospiedumu vai sejas atpazīšanu.
- Regulāri jāatjauno viedierīces programmatūra.

jot izplatītākos mītus. Karti nav iespējams nolasīt no attāluma, tāpat nevar nozagt naudu, tai pietuvinot viltus karšu pieņemšanas iekārtu. Katrs bezkontakta darījums ir izsekojams, un banka izmeklē katru gadījumu, kad noticis nedrošs un neautorizēts maksājums. Ja ir bažas, ka bezkontakta karte teorētiski varētu tikt noskenēta ar īpašu ierīci, IT drošības konsultants Agris Krusts iesaka to turēt makā starp vairākām citām bezvadu kartēm. Tas palielina drošību. Nav jābaidās, ka par vienu pirkumu varētu samaksāt divreiz vai tas varētu tikt apmaksāts no vairākām kartēm vienlaikus (ja makā tādas vairākas). Katram bezkontakta maksājumam ir unikāls numurs, tādēļ to nav iespējams veikt divreiz. Vairākām šādām kartēm esot kopā, nauda tiks noņemta tikai no

tās, kura pirmā būs reaģējusi uz karšu pieņemšanas iekārtas pieprasījumu.

Papildus kartēm bezkontakta maksājumu iespējams veikt arī ar viedtālruni (tam jābūt ar jaunu programmatūru) vai citu viedierīci, izmantojot konkrētas bankas mobilo lietotni. Sākot tajā darboties, tā pa soļiem pasaka priekšā, kas darāms. Pakalpojums nu jau pieejams vairākās bankās, bet šo iespēju cilvēki pagaidām izmanto diezgan kūtri. Tehnoloģijas attīstās, un katrs pats var izvērtēt, kāds norēķinu veids pieņemamāks un kāda iekārta ērtāk izmantojama. Turklāt viens norēķinu veids neizslēdz citu.

Pēc Finanšu nozares asociācijas un komercbanku materiāliem sagatavojusi
Liga Liepiņa

RUNĀ EKSPERTS

KAM TICĒT?

MARTA RĪBELE,
Eiropas Parlamenta biroja
Latvijā vadītāja

Vai tiešām Hitlera daiļrade Latvijā ir populārāka par Harija Potera sāgu*? Šādas un līdzīgas "ziņas" internetā izplatās kā kūlas ugunsgrēks. Dabūties ar tām, mēs uguni pūšam vēl lielāku.

Gada nogales svētku tradīcijas dažādos Eiropas

reģionos atšķiras, un tāpat ir ar viltus ziņām jeb dezinformāciju. Taču abos gadījumos ir vairākas skaidras lietas. Svētkos tā ir kopā būšana un brīnumi, bet cīņā pret dezinformāciju – katra paša vērtības, profesionāli žurnālisti, valsts un Eiropas Savienības (ES) kopīgas iniciatīvas.

KĀ EIROPAS SAVIENĪBA MŪS AIZSARGĀ

Dezinformācija nav jauns fenomens, bet līdz ar interneta attīstību mainās tās formas, mērogs un izplatīšanās ātrums. Eiropas Savienībā valstis ir apvienojušās, gan lai iegūtu ekonomisku spēku, gan kopīgi stātos pretim izaicinājumiem. Cīņa pret dezinformāciju ir viens no tiem.

Kā ES mūs aizsargā? Jau 2015. gadā izveidota Austrumu Stratēģiskās komunikācijas operatīvā grupa, kas ES austrumu kaimiņvalstīs palīdz stiprināt neatkarīgu presi un audzē ES spēju cīnīties ar Kremļa propagandu. 2018. gadā, gatavojoties Eiropas Parlamenta (EP) vēlēšanām 2019. gada maijā, ES ieviestas vairākas jaunas lietas. Starp ES iestādēm un dalībvalstīm izveidota īpaša agrīnās brīdināšanas sistēma, Briselē un ES kaimiņvalstīs ir papildu speciālisti un rīki cīņai ar dezinformāciju, kā arī "Facebook", "Google", "Twitter", "Mozilla" u.c. parakstīja labas prakses kodeksu. Cilvēki Latvijā varbūt ir pamanījuši, ka, piemēram, vietnē "Facebook" tagad var redzēt politiskās reklāmas apmaksātāju. Taču varu atklāt, ka liels darbs notiek arī "neredzamajā" frontē. Piemēram, Latvijā pirms EP vēlēšanām ES iestāžu pārstāvniecības kopīgi ar valsts pārvaldi izglītojas un regulāri apmainījās ar informāciju, lai varētu atspēkot dezinformāciju.

JAUNAS IDEJAS

Vasarā darbu sāka jaunais Eiropas Parlaments, un 1. decembrī – arī jaunā Eiropas Komisija. Izvērtējot paveikto un situāciju pasaulē, gaidāmas jaunas ES līmeņa iniciatīvas, piemēram, Eiropas demokrātijas rīcības plāns. Protams, cilvēks Liepājā vai Cēsīs šo politikas pusi labprātāk atstātu lēmumu pieņēmējiem, taču vairāki rīki ir katra paša rokās. Piemēram, ES mājaslapa pret dezinformāciju, ko var atrast internetā pēc atslēgvārdiem "EU Vs Disinfo" un kas pieejama angliiski, krieviski un vāciski. Tajā kopš šā rudens atrodami vairāk nekā 7000 prokremlisku dezinformācijas piemēru un to atspēkojumi.

ŽURNĀLISTS KĀ BĀKUGUNS

Viennozīmīgi šajā laikmetā ļoti liela loma ir profesionāliem medijiem. Skandināvu mediju pētījumi rāda, ka 82% jauniešu neatšķir neatkarīgu žurnālistiku no sponsorētā satura, un tikpat kritiska situācija varētu būt arī citu vecumu grupās. Tādēļ ne tikai valstu, bet arī ES iestādes pieliek īpašas pūles, lai atbalstītu kvalitatīvu žurnālistiku, – uzlabo likumdošanu un palīdz praktiski.

Arī Latvijā ES iestāžu pārstāvniecības pievērš lielu uzmanību gan pieredzējušo žurnālistu, gan studentu atbalstam.

SARGĀ SEVI PATS

Kā jau minēju, dezinformācijas "seja" visu laiku mainās. Ja agrāk tie vairāk bija nepatiesi fakti par ES, tad tagad dezinformatoru mērķis arvien biežāk ir Eiropas vērtības.

59% Latvijas iedzīvotāju uzskata, ka dalība ES ir laba lieta. No tā var secināt, ka Eiropas vērtības ir Latvijas cilvēku DNS sastāvdaļa. Taču to apzināšanās un saglabāšana ir katra paša atbildība. Vienlaikus ir svarīgi atcerēties ES moto "Vienoti dažādībā", kas nozīmē, ka vērtības var atšķirties.

Protams, lai cilvēki spētu atzīt un aizstāvēt savas vērtības, tikpat svarīga kā medijpratība ir arī politiskā pratība. Gribētos ticēt, ka ar valstu un ES atbalstu un konkrētām iniciatīvām situācija uzlabosies arī šajā jomā. Latvijas jauniešu aktīvā iesaiste EP vēlēšanu kustībā "Šoreiz es balsošu", kas tagad pāraugusi iniciatīvā "Mēs esam kopā", rāda, ka veidojas jauna, zinoša pilsoniskās sabiedrības paaudze.

* BBC nesen stāstu par viltus ziņām ilustrēja ar šādu piemēru no Latvijas.